

YER DEGRADATSIYASI, SUVDAN FOYDALANISH, OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI MUAMMOLARI

ATROF MUHIT IFLOSLANISHINING OQIBATIDA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINING ZAHARLANISHI

*Abdullayev I.S., Turdialiyeva MM., Rahmonberdiyeva L.B.
Toshkent kimyo-texnologiya instituti*

Urbanizatsiya va iste'molchi odatlarining o'zgarishi odamlarning jamoat joylarida tayyorlangan taomlarni sotib olish va iste'mol qilish sonini ko'paytirdi. Globallashuv turli xil oziq-ovqatlarga bo'lgan iste'molchilar talabining ortib borishiga olib keldi, bu esa tobora murakkab va uzoqroq global oziq-ovqat zanjiriga olib keldi. Ishlab chiqarish zonalarini ko'payishi va atrof-muhit ifloslanishi oqibatida oziq-ovqat xavfsizligiga katta ta'sir o'tkazmoqda. Oziq-ovqat mahsulotlari va atroa-muhit o'zaro bog'liqdir. Oziq-ovqat mahsulotlarining ifloslanishining ko'plab sabablari mavjud. Shulardan bazilarini ko'rib chiqamiz:

- Ifloslangan tuproqlarda, qattiq chiqindilarda (masalan, kon qoldiqlari) yoki yer osti suvlari ifloslangan joylarda oziq-ovqat mahsulotlarini (masalan, ekinlar, meva, sabzavotlar) yetishtirish;
- Yetishtirilgan oziq-ovqat mahsulotlarini (masalan, sabzavotlar, mevalar, ekinlar) ifloslangan suv bilan sug'orish ;
- Havosi ifloslangan joylarda oziq-ovqat mahsulotlarini (masalan, ekinlar, meva, sabzavotlar) yetishtirish;
- Pestitsidlar, insektitsidlar yoki gerbitsidlar bilan qishloq xo'jaligini davolash ;
- Kanalizatsiya loyini yoki ifloslangan o'g'itlarni qishloq xo'jaligida qo'llash;
- Baliq yoki boshqa hayvonlar tomonidan ifloslangan suv yoki oziq-ovqat iste'moli;
- Oziq-ovqat mahsulotlarini qayta ishlash, qadoqlash va tashish;
- Oziq-ovqat zanjiri orqali ifloslantiruvchi moddalarning tarqalishi va kontsentratsiyasi;

Oziq-ovqatlarni ifloslantiruvchi manbalar juda ko'p ularni aniqlash va kundalik muhitimizdan chiqarib tashlash qiyin. Ular o'sish, qayta ishlash yoki qadoqlash bosqichlarida oziq-ovqat bilan aloqa qiladigan turli xil kimyoviy moddalar yoki mikroorganizmlarni o'z ichiga oladi. Asosan, mavjud bo'lgan har qanday ifloslantiruvchi bizning oziq-ovqatimizga u yoki bu tarzda kirishi mumkin. Shunday qilib, havo, suv va tuproqni ifloslanishi oziq-ovqat mahsulotlarini ifloslantiruvchi manbalarga aylanishi mumkin. Bundan tashqari, hayvonlarning yem-xashaklari hayvonlarda saqlanishi mumkin bo'lgan antibiotiklar va potentsial zaharli kimyoviy moddalarni o'z ichiga oladi, keyinchalik ular inson oziq-ovqatiga aylanadi.

Oziq-ovqatning ifloslanishi har birimizga yengil va og'ir oziq-ovqat kasalliklarini keltirib chiqarishi yoki undan ham yomoni, gormonal va metabolik muammolar yoki hatto saratonning har xil turlari kabi jiddiy muammolariga hissa qo'shishi yoki rivojlanishiga olib kelishi mumkin. Asab tizimi bilan bog'liq muammolar, shuningdek, ba'zi pestitsidlar bilan ifloslangan oziq-ovqat bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, kamdan-kam hollarda juda ifloslangan oziq-ovqat iste'mol qilinganda, jiddiy oziq-ovqat zaharlanishi yoki o'lim darhol sodir bo'lishi mumkin. Oziq-ovqatning ifloslanishi kichik noqulaylikdan hayot uchun xavfli kasalliklarga qadar har qanday narsani qo'zg'atishi mumkin.

Hozirgi kunda xavfsiz oziq-ovqatga bo'lgan talab tobora ortib bormoqda, shu sababli jahonda xususan, mamlakatimizda ham bu borada ko'pgina ishlar olib borilgan va olib borilmoqda.

Ayniqsa, oziq-ovqatlarning sifati va xavfsizligi to'g'ridagi O'zbekiston Respublikasining qonuni olib borilayotgan ishlarning qonuniy asosi sifatida amalda qo'llanib kelinmoqda. Ushbu qonunning 5-moddasida:

“Oziq-ovqat mahsulotining sifati va xavfsizligini ta'minlash sohasida davlat tomonidan normalash oziq-ovqat mahsulotining sifati va xavfsizligiga, uni ishlab chiqarish, tayyorlash, xarid qilish, qayta ishlash, yetkazib berish, saqlash, tashish va realizatsiya qilish shart-sharoitlariga

qo'yiladigan talablarni o'z ichiga oladigan sanitariya, veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalarini, fitosanitariya normalarini, qoidalarini va gigiyena normativlarini, davlat standartlarini, texnikaviy shartlarni belgilash yo'li bilan amalga oshiriladi"

Yuqorida ko'rishimiz mumkin-ki, qonunda boshqa shu kabi hujjatlarda ham oziq-ovqatga bo'lgan e'tibor ko'rinib turibdi.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, ayni paytda biz har xil oziq-ovqatlarni ifloslantiruvchi moddalar, zararkunandalar va oldindan aytib bo'lmaydigan ob-havoga duchor bo'lgan iflos yerlarda yetishtirilgan oziq-ovqat bilan shug'ullanamiz! Oziq-ovqatlarning ifloslanishi xavfi hamma joyda mavjud va biz qila oladigan narsa o'zimizni va boshqalarni bunday xavflardan xabardor qilish va oldini olish uchun harakat qilish orqali ifloslangan oziq-ovqat mahsulotlariga individual ta'sir qilishni minimallashtirishdir.

JAHONDA RO'Y BERAYOTGAN URUSHLAR TA'SIRIDAGI EKOLOGIK MUAMMOLAR

Hoshimov M.S.

mansurhoshimov19871987@gmail.com

Central Asian Medical University

*Ekologik muammolar universaldir, chunki biosfera davlat chegaralarini tan olmaydi.
Insonning umumiy muammolari ham universal vazifalarni keltirib chiqarmoqda.*

Sh.M. Mirziyoyev

Insonning kundalik faoliyati sayyora tabiatiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Bu yil aksariyat ekologik muammolar yanada kuchayadi. Keling, yangi materialda inson omili tufayli dunyo qanday o'zgarib borayotganini muhokama qilaylik.

Iqlim o'zgarishi va uning namoyon bo'lishi yarim asrdan ko'proq vaqt davomida faol muhokama qilinmoqda. Dastlabki skeptitsizmga qaramay, olimlar hozir iqlim o'zgarishining tezlashishiga va ko'plab jarayonlarni miqyosga olib keladigan antropogen omil ekanligiga rozi bo'lishadi.

Biologik xilma-xillikning yo'qolishi. Yovvoyi turlarning yo'qolishi. Inson faoliyati ham o'simliklar va hayvonlarning ommaviy nobud bo'lishiga olib keladi. Bunga nafaqat iqlim o'zgarishi va uning oqibatlarini, balki boshqa ko'plab jarayonlar ham sabab bo'ladi: tabiiy yashash joylari - o'rmonlar, o'tloqlar, mangrovlar - qishloq xo'jaligi erlariga aylanishi, o'rmonlarni kesish, botqoqlarni quritish, ayrim hududlarning ifloslantiruvchi moddalar bilan zaharlanishi, urbanizatsiya, va boshqalar. WWF ning yangi hisobotida aytilishicha, 1970 yildan beri sutemizuvchilar, baliqlar, qushlar, sudraluvchilar va amfibiyalar soni o'rtacha 69 foizga kamaydi. Shuningdek, 2020 yilgi tadqiqot Yerda yovvoyi tabiatning oltinchi ommaviy yo'q bo'lib ketishi tezlashayotganini isbotlaydi . 500 dan ortiq quruqlikdagi hayvonlar turlari xavf ostida va 20 yil ichida yo'qolishi mumkin; o'tgan asrda qancha yo'qotilgan.

Haddan tashqari baliq ovlash va ov qilish . Aksariyat odamlar 50 yil oldingiga qaraganda taxminan ikki baravar ko'p oziq-ovqat iste'mol qiladilar va er yuzida 1960-yillarning oxirlariga qaraganda to'rt barobar ko'p odamlar bor. Bu baliq ovlanadigan suv havzalarining 30% "ortiqcha baliq" deb tasniflanishining sabablaridan biridir. Haddan tashqari baliq ovlash atrof-muhitga zararli ta'sir ko'rsatadi, buning natijasida baliqlarning butun turlari yo'qoladi, suv o'tlari miqdori ko'payadi, dengiz ekotizimlari beqarorlashadi va okean ifloslanadi.

Ukrainada 80 dan ortiq turdagi hayvonlar yo'q bo'lib ketish arafasida. Urushlarda tabiiy bog'lar, hayvonot bog'lari va boshpanalarni nishonga olishadi va urush paytida allaqachon 10 000 000 dan ortiq hayvonlarni o'ldirishgan .

O'rmonlarni kesish. Ba'zi ekologik muammolar vaqt o'tishi bilan o'zgarishsiz qolmoqda. Bunday muammolardan biri sanoat va tasodifiy daraxt kesishdir. Xususan, har soatda 300 ta futbol maydoniga ega o'rmonlar kesiladi. Qishloq xo'jaligi o'rmonlarni kesishning asosiy sababi,